

Leon Popescu, producător și proprietar al filmului *Războiul Independenței României 1877/78*

Narcis Ispas

Despre filmul *Restul e tăcere* al regizorului și scenaristului Nae Caranfil s-a spus că nu îi lipsește decât o cinematografie românească din care să facă parte. Însă debutul spectaculos al acestei cinematografii autentice este evocat chiar de subiectul peliculei, de fapt un film dedicat pionierilor cinematografeiei naționale. Scenariul, premiat de mai multe ori, se bazează pe materialul documentar adunat cu pasiune de Tudor Caranfil, tatăl regizorului, în vederea stabilirii persoanelor și împrejurărilor responsabile de realizarea filmului *Războiul Independenței României*, primul lung-metraj artistic românesc proiectat în premieră la Peleş, în prezența familiei regale, la 17 iulie 1912. "Microromanul" lui Tudor Caranfil intitulat *În căutarea filmului pierdut*¹ s-a născut dintr-un fapt dramatic: descoperirea, în anul 1985, a unui fragment, cu o durată de 20 de minute, din pelicula originală, pe baza documentelor găsite în arhiva personală a marelui actor Aristide Demetriade, regizorul acestei adevărate superproducții. Investigația privind realizarea filmului a început încă din 1933 și continuă și astăzi, deoarece au mai rămas de lămurit aspectele privind inițiatorii proiectului, colaborarea echipei artistice cu armata, costul producției și activitatea controversată a producătorului.

Cu ocazia unor evaluări făcute de Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale în vederea informatizării evidenței actelor provenind din fondurile Tribunalului Ilfov, din perioada anterioară primului război mondial, s-au găsit două acte autentice care lămuresc o parte din aspectele amintite.

Primul, prin care o echipă de artiști ai Teatrului Național formată din "Grigore Brezeanu, Constantin Nottara, I. Brezeanu, Petre Liciu, V. Toneanu, N. Soreanu și Ar. Demetriade" formează împreună cu Leon Popescu și Pascal Vidrașcu societatea "Film de artă română Leon Popescu", cu scopul de a "confecciona și exploata filme cinematografice". Leon Popescu se obligă să aducă suma necesară pentru acoperirea tuturor cheltuielilor necesitate de confeccionarea filmului *Războiul Independenței 1877/78*. Pentru început "capitalul depus pentru această întreprindere e de 15.000 lei".

De maximă importanță este precizarea că "Pascal Vidrașcu și Grigore Brezeanu se obligă să aducă în asociație concesiunea ce au de la Onor. Minister de războiu pentru confeccionarea filmului *Războiul independenței 1877/78*". Așadar, inițiatorii proiectului sunt numiți pentru prima oară într-un act oficial. Rolul special al acestora se confirmă și din modul de împărțire a beneficiilor rezultate din exploatarea filmului: 55% Pascal Vidrașcu și Grigore Brezeanu, 45% Leon Popescu, C. Nottara, P. Liciu, N. Soreanu, V. Toneanu, I. Brezeanu și Ar. Demetriade.

¹ Tudor Caranfil, *În căutarea filmului pierdut sau Trei "romane" cinematografice: "Independența României, Trăiasca Mexicul, Speranța"*, București, 1988, p. 7-125.

Din cercetările efectuate până în prezent rezultă că societatea “Film de artă română Leon Popescu” nu a fost înregistrată la secția comercială a Tribunalului Ilfov, actul autentic notarial fiind singura mărturie a înțelegerii încheiate între părți la 26 noiembrie 1911.

Al doilea act autentic, datat 5 iulie 1912, se referă la cumpărarea de către Leon Popescu, odată cu negativul filmului *Răsboiul Independenței României 1877-78*, și a dreptului exclusiv de “vânzare sau reprezentare în întreaga lume”. Membrii Societății înființate în noiembrie 1911 sunt despăgubiți cu suma de 200.000 lei. Dintre ei lipsesc Pascal Vidrașcu, unul dintre inițiatorii afacerii, și Petre Liciu, mort între timp. Conflictul cu Vidrașcu va dura câțiva ani la Tribunal. O cercetare în acest sens este necesară, fiind o cale de a lămuri ce peliculă se ascunde sub denumirea “*Roaissate*”, prelucrată la Paris, odată cu cele 11 copii pozitive ale filmului *Răsboiul Independenței României 1877-78*, operație ce a costat 100.000 lei.

Documente

1. Actul autentic al Tribunalului Ilfov Secția Notariat nr. 16216 din 30 noiembrie 1911

Contract de asociațiune

Între subsemnații Leon Popescu, reprezentat prin d. Dr. Silva, Pascal Vidrașcu, Grigore Brezeanu, Constantin Nottara, I. Brezeanu, Petre Liciu, V. Toneanu, N. Soreanu și Ar. Demetriade, artiști societari ai Teatrului Național, domiciliați cu toții în București s-a convenit și stabilit cele ce urmează:

a) Cu începere de la 26 Noembrie 1911 și pentru un termen nelimitat s-a contractat între subsemnații o asociațiune, în scopul de a confecționa și exploata filme cinematografice,

b) Sediul prezentei societăți va fi în București la Teatrul Leon Popescu.

c) În ceia ce privește miza socială, Dl Pascal Vidrașcu și Grigore Brezeanu se obligă să aducă în asociație concesiunea ce au de la Onor. Minister de rasboiu pentru confecționarea filmului “Răsboiul independenței 1877/78”- Dl Leon Popescu se obligă să aducă, fiind reprezentat prin d. Dr. Silva, suma necesară pentru acoperirea tuturor chetuelilor ce va necesita confecționarea filmului “Rasboiul Independenței 1877/78”

d) Noi asociații ne obligăm reciproc de a da toată stăruința, activitatea și cunoștințele profesionale pentru prosperarea întreprinderii asociației noastre,

e) Conducerea operațiunilor societăței se va face de către societari, în conformitate cu cele stipulate în acest Contract; ei vor fi reprezentați printr-un comitet de 5 membrii și anume: 3 membrii vor fi aleși dintre artiști, Dl Vidrașcu și Dl Leon Popescu, reprezentat prin d. Dr. Silva. Comitetul administrează și are cele mai întinse puteri în privința intereselor societăței și poate delega pentru afaceri speciale drepturile sale oricui va găsi de cuviință pentru a-l reprezenta înaintea celor d-al treilea, precum și înaintea autorităților publice.

f) Atribuțiunile fiecăruia dintre noi societarii ni se vor determina de Comitet pentru trebuințele societății și după destoinicia fiecăruia. Deciziunea Comitetului va fi

obligatoare în această privință și noi toți suntem datori a ne supune la însărcinările ce ni se vor da în interesul societății.

g) Cassa se va încredința unuia din asociați ales cu majoritate de voturi cu titlu de Cassier. Acum la constituirea societății am ales pe Dl Leon Popescu, reprezentat prin Dl. Dr. Silva. Casierul are îndatorirea să primească încasările, de plăți, să păstreze documentele și registrele Societății.

h) Comitetul numește pe funcționarii necesari fixând apentamentele lor și chetuelile generale, controlează operațiile Cassei și dă seama adunării generale de starea tuturor afacerilor societății.

i) Pentru a putea delibera vor trebui să fie prezenți la adunarea generală cel puțin majoritatea absolută a membrilor ; în caz contrariu se va amâna pentru o dată ulterioară, când se va delibera cu oricâți membrii vor fi prezenți. Hotărârile ce se vor lua se vor consemna în condica Proceselor-Verbale și se vor semna de toți cei prezenți, iar cei absenți se vor supune deciziunilor luate de adunare.

j) În fiecare an se va face bilanțul general al afacerilor societății, pe baza unui inventar exact. Beneficiul net se va obține scăzând din beneficiul brut toate cheltuelile generale, lefurile personalului precum și toate obligațiunile și sarcinele societății; ceia ce va rămânea va fi beneficiul net care se va distribui după cum urmează:

Din exploatarea filmului “Răsboiul Independenței 1877/78” Dl Leon Popescu, reprezentat prin Dl Dr Silva va scoate treptat din primele încasări capitalul ce-l va depune pentru fabricarea filmului, iar restul se va împărți astfel:

55% (cincizeci și cinci %) Dl Pascal Vidrașcu și Grigore Brezeanu, 45% (patruzeci și cinci %) Dl Leon Popescu, reprezentat prin D. Dr Siva, Dl C. Nottara, P. Liciu, N. Soreanu, V. Toneanu, I. Brezeanu și Ar. Demetreade.

Iar în ce privește beneficiile realizate de celelalte filme ce se vor fabrica se va împărți beneficiul net în părți egale între toți membrii mai sus menționați.

l) În caz de încetare din viață a vreunui asociat sau punere sub interdicție asociația va rămânea în vigoare, continuându-se de către moștenitorii săi, cari vor fi reprezentați în societate de un singur delegat. Când vreunul din asociați voește a demisiona, el nu se va putea retrage de cât vânzându-și dreptul unei terțe persoane și acela cu învoirea adunării generale.

m) Dl Leon Popescu îndată ce-și va retrage capitalul pus pentru filmul „Răsboiul Independenței” rămâne degajat de orice participare în această asociație, rămânând numai D. Dr Silva ca asociat cu parte egală cu ceilalți societari.

n) Încetând asociația în total pentru o cauză legală sau contractuală se va purcede la liquidarea în modul următor: se va convoca adunarea generală, alegându-se din sânul ei un liquidator, care împreună cu Comitetul va face inventarul și contul de liquidare, supunându-se adunării generale spre aprobare. În tot cazul asociațiunea nu se poate dizolva decât prin votul a 2/3 din totalul asociaților.

o) Nici un artist asociat nu va putea să joace în alte filme streine societății.

p) 10% din beneficiul fiecărui asociat se va depune ca fond de rezervă până la concurența sumei de 10.000(zece mii lei) de cap, și nu se poate înstreina decât numai în interesul societății.

r) Fondul depus de fiecare asociat nu se poate ridica prin retragere decât numai a aprobarea adunării generale.

s) Societatea va avea ca marcă de film “Film de artă română Leon Popescu” această marcă se va înregistra la tribunal, conform codului comercial. Capitalul depus

N. Ispas, *Leon Popescu – producător al filmului Răsboiul Independenței României*
pentru această întreprindere e de 15.000 (cincisprezece mii lei). Actul se va elibera Dlui
Vasile Toneanu.

Dr. Silva Nottara

I. Brezeanu

Grigore I. Brezeanu

Leon M. Popescu

Ar. Demetriade

V. Toneanu

P. Liciu

Nic. Soreanu

Pascal Vidrașcu

p. Identitatea părților
L. Minculescu
avocat 18 Puțu cu Plopi

Tribunalul Ilfov Secția de Notariat
1911 Noembrie 30 No.16216

Proces-Verbal

Înaintea noastră I. Ionescu Dolj Președinte la Trib. Ilfov secția de notariat, asistat de dl grefier ajutor M Nicolaide s-au prezentat astăzi 30 Nbrrie 1911 în pretoriul Trib. Dlor Leon Popescu proprietar dom. str. Berzei 16, Dr Sylva dom. Bdul Neatâmărei 44, Pascal Vidrașcu propr. dom. Calea Plevnei 5, V. Toneanu artist dom. str. General Lahovary 62, Grigore Brezeanu, I. Brezeanu artiști dom. str. Atelier 21, P. Liciu artist dom. str. Esculap 4, A. Demetriade artist dom. str. Câmpineanu 56, N. Sorescu [sic!] artist dom. str. Romană 130, C. Nottara artist dom. str. Regală 9 personal cunoscuți nouă, cerând prin petiția înreg. la No. 16328/911 autentificarea prezentului act în dublu exemplar.

După ce am visat ambele exemplare, am citit acest act din cuvânt în cuvânt în ausul părților, declarându-ne că acest act este făcut cu consimțământul Dlor și că unu din cele două exemplare este semnat de Dlor.

În urmă părțile au subscriș în prezența noastră exemplaru ce se va păstra la dosar.

Noi

Luând act de declarațiunea părților autentificăm prezentul act fiind scris pe una coală de lei zece pe care s-a aplicat un timbru mobil de lei cinci, iar duplicatu pe una coală de bani 50 și taxa în sumă de lei 15 plătită la adm. financ. a Capitalei cu recipisa No 26446/911 conform legi timbrului.

Acest proces-verbal s-a semnat de noi și de dl grefier ajutor

Președinte
Ionescu

Grefier
M. Nicolaide

(ANIC, fond Tribunalul Ilfov, Secția Notariat-acte autentice, mapa nr. 3124, nepaginată)

2. Actul autentic al Tribunalului Ilfov Secția Notariat nr.12757 din 6 iulie 1912

Contract de Vânzare

Între subsemnați Ion Brezeanu, Vasile Toneanu, N. Soreanu, Doctor P. Silva și Grigore Brezeanu cu consimțământul tatălui meu Ion Brezeanu, toți membri ai societății Film de artă Română “Leon M Popescu”, având și adesiunea telegrafică a Dlor C. Nottara și Ar. M. Demetriade de asemenea membri ai societății numite, de o parte și Leon M. Popescu de altă parte s-a[sic!] convenit următoarele:

Societatea Film de artă Română “Leon M. Popescu” vinde Dlui Leon M. Popescu proprietatea [sic!] negatvului [sic!] filmului Răsboiul Independenței României 1877-78 cu dreptul exclusiv de vânzare sau reprezentare în întreaga lume.

Prețul acestei vânzări este de lei 300.000 (trei sute mii) din care sumă se va scădea suma de lei 100.000 (una sută mii) cheltuelile făcute cu ocaziunea efectuării filmului “Roaisate” de DI Leon M. Popescu, iar suma de lei 200.000 (două sute mii) se va plăti societăților în numerariu urmând a fi împărțită de către casierul societății, potrivit articolului “J” din contractul de asociație autentic tribunal Ilfov notariat la No 16216 din 1911.

În suma de lei 100.000 una sută mii chetuelile ce se ramburzează [sic!] Dlui Leon M. Popescu se cuprinde și suma de lei 5000 (cinci mii) ce mai este de plată casei Alter Ego din Paris pentru cele unspre zece exemplare film pozitiv deja comandate, rămânând bine stabilit că orice alte sume s-ar mai constata de plată dupe semnarea acestui contract, vor privi personal pe membrul societății care a contractat obligațiile [sic!].

Plata prețului se va face în modul următor o treime acum la făcerea contractului iar două treimi la 1 octombrie 1912.

Sub semnatul Leon M. Popescu accept cumpărarea în condițiunile mai sus stipulate.

București 5 iulie 1912

Dr Silva

Buc. Bdul Neatârării 44

I. Brezeanu

Nic Soreanu

Grigore Brezeanu

Buc. Atelierului 21

Buc. Romană 130

*cu consimțământul meu de
părinte*

V. Toneanu

I. Brezeanu

Buc. Gl. Lahovary 62

Buc. Atelierului 21

Leon M Popescu

Buc. Berzei 14

Tribunalul Ilfov Secția Notariat
1912 iulie 6 No 12757

Proces-Verbal

Înaintea noastră C. I. Prodan magistrat stagiar la Trib. Ilfov secția vacantă delegat prin procesul verbal din 4 iulie 1912 asistat de Dl grefier ajutor M. Nicolaide s-au prezentat azi 6 iulie în Pretorul Trib. Dlor Ioan Brezeanu, personal și ca părinte pentru consimțământ, Grigore Brezeanu, ambi dom. strda Atelierului No 21, V. Toneanu, dom. strda General Lahovary No 62, Nic. Soreanu, dom. strda Romană No 130 toți artiști societari, Dr P. Silva, dom. Bulev. Neatârării No 44 și Leon M. Popescu prop. dom. strda Berzei No 14, având și adesiunea telegrafică a Dlor C. Nottara și Ar. N. Demetriade prin 2 telegrame oprite la dosar, toți membri ai soc. Film de Artă română “Leon M. Popescu” din București, personal cunoscuți nouă, cerând prin petiția reg. la No 12865/1912 autentificarea prezentului act în 2 exemplare,

După ce am vizat ambele exemplare am cetit acest act din cuvânt în cuvânt în auzul părților declarându-ne că acest act este făcut cu consimțământul Dlor și că l din cele 2 exemplare este semnat de Dlor.

În urmă părțile au subscriș în prezența noastră exemplarul ce se va păstra la dosar.

Noi

Luând act de declarația părților autentificăm prezentul act fiind scris pe coala de lei 10 aplicat timbru mobil de lei 5, duplicatul pe bani 50, și taxa de lei 9000 plătită la atia. finan. Capit. cu recp. No 12869 conform legi timbrului.

Acest proces-verbal s-a semnat de noi și Dl Gref. Ajutor

Magistrat stagiar
Prodan

Grefier
M. Nicolaide

(ANIC, fond Tribunalul Ilfov, Secția Notariat-acte autentice, mapa nr. 3268, nepaginată)